

Dr. Elvis Fejzić, vanredni profesor, predsjednik

Dr. Elmir Sadiković, vanredni profesor, član

Dr. Šaćir Filandra, redovni profesor, član

Sarajevo, 07. 12. 2020. godine

VIJEĆU FAKULTETA POLITIČKIH NAUKA UNIVERZITETA U SARAJEVU

Na osnovu člana 59. tačka m) Statuta Univerziteta u Sarajevu, a u vezi sa članovima 36. i 37. Pravila studiranja za treći ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, Senat je na 21. elektronskoj sjednici održanoj 26. 11. 2020. godine, donio Odluku o obrazovanju Komisije za ocjenu uslova kandidata Jasmina Musića, MA i podobnosti teme doktorske disertacije pod naslovom „POLITIČKE IMPLIKACIJE LIBERTANSKE POLITIKE U BOSNI I HERCEGOVINI IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA“, u slijedećem sastavu: dr. Elvis Fejzić, vanredni profesor, predsjednik; dr. Elmir Sadiković, vanredni profesor, član; i dr. Šaćir Filandra, redovni profesor, član.

Nakon što je Komisija proučila dostavljenu prijavu doktorske disertacije kandidata, podnosi Vijeću Fakulteta slijedeći:

IZVJEŠTAJ

1. Ocjena uslova kandidata

Jasmin Musić rođen je 10. marta 1992. godine u Prijedoru. Osnovnu školu i gimnaziju završio je u Ključu. Diplomirao je 2013., a magistrirao 2015. godine na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, na Odsjeku za politologiju. Po završetku prvog i drugog ciklusa studija nagrađen je Poveljom Univerziteta u Sarajevu za najboljeg studenta Fakulteta političkih nauka. Magistarski rad odbranio je na temu: „Neoliberalizam i savremena država“. U toku 2017. godine upisao je doktorski studij na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu.

Tokom prva dva ciklusa studija stipendiran je od strane Općine Ključ, Ministarstva za pitanja boraca i RVI Unsko-sanskog kantona i Fondacije Konrad Adenauer (KAS). Završio je jednogodišnji program Političke akademije SDA i Političku školu Vijeća Evrope, a sudjelovao je na većem broju tematskih konferencija koje su tretirale omladinski aktivizam, studentska prava i saradnju studenata političkih nauka u Bosni i Hercegovini.

Već duži niz godina aktivan je u političkom životu Unsko-sanskog kantona: od 2015. do kraja 2018. godine bio je angažiran u svojstvu savjetnika premijera Unsko-sanskog kantona, a na Općim izborima 2018. godine izabran je u Skupštinu Unsko-sanskog kantona, gdje je preuzeo dužnost predsjednika svog poslaničkog kluba.

Na osnovu prethodno iznesenih činjenica, Komisija je mišljenja da kandidat Jasmin Musić, MA ispunjava uslove za izradu predložene doktorske disertacije.

2. Ocjena podobnosti teme doktorske disertacije

a. Problemsko područje

Period između dva svjetska rata u političkoj historiji Bosne i Hercegovine može se označiti dinamičnim, pluriverzičnim i kompliciranim, sa političkog aspekta, pa čak i egzistencijalnim kada je u pitanju očuvanje teritorijalnog integriteta i političkog kontinuiteta, odnosno temeljnih atribucija bosanskohercegovačke državnosti. U tom vremenu desile su se krupne promjene u društvenom, ekonomskom i političkom kontekstu, koje su snažno uticale na političke procese u Bosni i Hercegovini. U tom smislu, prije svega se misli na agrarnu reformu, formiranje jugoslavenske monarhističke države, pojavu aktera koji promoviraju ideju bosanske autonomije, ekspanziju nacifašističkih panpolitika i teritorijalnog nacionalizma, ali i svjetsku ekonomsku krizu čije su se posljedice osjetile i u tadašnjoj Bosni i Hercegovini. Apostrofirana događanja na unutardržavnom i izvandržavnom planu uticala su na buduća politička kretanja u bosanskohercegovačkom društvu, ali i na tadašnji politička zbivanja, zbog čega istraživanje i izučavanje ovog perioda političke vladavine ima izražen društveno-politički i naučni značaj.

U istraživanju bit će posebno problematizirano i politički valorizirano javno djelovanje i naučni aktivitet aktera libertanske, emancipatorske, slobodarske i progresivne politike u Bosni i Hercegovini između dva svjetska rata, što se može sagledavati kroz studentski aktivizam, djelatnost političkih partija, sindikalnih organizacija i intelektualne elite, a bit će analizirane i posljedice tog aktiviteta. Ideje, elemente i teme libertanske politike, koja ima izražen emancipatorski i državotvorni karakter, moguće je detektirati i identificirati u političkoj agendi i javnom aktivitetu tadašnje probosanske konzervativne politike i progresivne ljevičarsko-marksističke politike, za koju se vezuje i djelatnost sindikalno-radničkih organizacija. Uprkos ideološko-političkim razlikama u percepciji određenih socijalnih pitanja (npr. agrarne reforme), oba aktera libertanske i emancipatorske politike stoje na pozicijama odbrane integriteta države Bosne i Hercegovine od prijetnji panpolitičkih projekata, razvoja potencijala demokratske politike i političke borbe za dostojanstven život bosanskohercegovačkog stanovništva. Upravo akcentirano konvergentno djelovanje tadašnjih ljevičarskih i desničarskih političkih elita spram panpolitičkih i antibosanskih projekata politike aktuelizira ovu temu u savremenom bosanskohercegovačkom političkom diskursu. Stoga, u disertaciji će naglasak biti stavljen upravo na identificiranje potreba i mogućnosti koegzistentnog političkog djelovanja u sferi praktične politike, kao odgovora na brojne savremene izazove države Bosne

i Hercegovine. Prema tome, problem doktorskog istraživanja korespondira sa detektiranjem, identificiranjem i valoriziranjem emancipatorskih odrednica u aktivitetu konzervativnih i sindikalno-marksističkih elita u bosanskohercegovačkoj politici između dva svjetska rata.

b. Istraživačko pitanje i hipoteze istraživanja

Na osnovu identificiranog problema istraživanja moguće je formulirati i odrediti predmet istraživanja ili krucijalno pitanje na koje doktorska disertacija ima za cilj dati odgovor, a koje se u najsublimiranijem obliku može odrediti na slijedeći način: predmet istraživanja, u širem smislu, bit će fokusiran na analizu pluralističkog, slobodarskog i demokratskog potencijala navedenih političkih aktera i njihov odnos prema pitanju narodnog suvereniteta, nacionalne ravnopravnosti, politike multikulturalizma i koncepcijskog projekta bosanske autonomije.

Iz definiranog problema i predmeta istraživanja proizilaze i hipoteze koje će tokom pisanja i rada na doktorskoj disertaciji biti ispitane.

Generalna hipoteza glasi:

Društveno-politički aktivitet libertanskih političkih aktera u međuratnoj Bosni i Hercegovini rezultirao je pozitivnim političkim implikacijama, koje se ogledaju u razvoju demokratskog potencijala bosanskohercegovačkog društva, demaskiranju i prepoznavanju ekspanzionističkih ciljeva pansrbizma i pankroatizma, afirmaciji ideje bosanske autonomije i promoviranju multikulturalne Bosne i Hercegovine.

Posebne hipoteze glase:

- Nasuprot zvaničnom ustavno-političkom poretku koji je politička, vjerska i ekonomska prava stavljao u drugi plan, u Bosni i Hercegovini su se, u međuratnom periodu, razvile libertanske ideje afirmirane kroz javni aktivitet emancipatorski orijentiranih pojedinaca, a u cilju zaštite slobode, međuetničke koegzistencije, privatnog vlasništva, pravne jednakosti i prava na nacionalno samoopredjeljenje.
- Politički centralizam, kamuflirani monarhizam i protudemokratsko političko ponašanje u prvoj jugoslavenskoj državi reducirali su društveni i demokratski potencijal državne vlasti.
- Intencija za nacionalnom unitarizacijom prve jugoslavenske države motivirala je nastanak i razvoj decentralističkih političkih tendencija u Bosni i Hercegovini.

- Divergentnost u percepciji etničkih i ekonomskih pitanja presudno je uticala na razvoj političkog pluralizma u Bosni i Hercegovini između dva svjetska rata
- Interakcija između Komunističke partije Jugoslavije i sindikalnih organizacija uticala je na tadašnji politički proces, a posebno u oblasti tretiranja radničkih prava.
- Društveni i ekonomski stavovi probosanske političke desnice artikulirali su se pretežno kroz aktivitet nacionalno trezvene i politički osviještene elite, koja nije bila spremna na kompromise sa akterima panpolitike, unutar Jugoslavenske muslimanske organizacije, a njihovi ciljevi su: zaštita teritorijalne cjelovitosti Bosne i Hercegovine, zalaganje za pravedno rješenje agrarnog pitanja, vakufsko-mearifska autonomija, osiguravanje lične i imovinske sigurnosti muslimanskog stanovništva, njegovanje aksiologije multikulturalizma, suživota i tolerancije.
- Ideje progresivne bosanske ljevice refleksija su djelovanja napredne studentske omladine, komunističkog pokreta i sindikalnih organizacija.
- Kao integrirajući politički odgovor libertanskih političkih snaga na panpolitičke projekte, centralističke tendencije i monarhizam oblikovana je ideja bosanske autonomije.

c. Metodološki pristup

Pristup istraživanju političkih implikacija libertanske politike u međuratnoj Bosni i Hercegovini je dominantno politološki uz povremenu upotrebu i uvođenje historijske metode i sociološke analize u teorijskoj elaboraciji. U tom smislu, tokom izrade doktorske disertacije bit će korištene sljedeće metode: historijska metoda – za cilj ima jasnije i potpunije spoznati historijsko mjesto proučavane pojave ili predmeta, preciznije odrediti njegovu ulogu i odgovarajuće specifičnosti; komparativna metoda – u širem smislu je koncept upoređivanja koji se može objasniti kao umna logička aktivnost koja se javlja u mnogim situacijama svakodnevnog života, sastoji se u promatranju sličnosti ili razlika dvije ili više stvari ili pojava, dok u užem smislu podrazumijeva sistematski postupak kojim se proučavaju odnosi, sličnosti i razlike između dva predmeta ili pojave sa ciljem da se izvedu određeni zaključci; metoda analize sadržaja – podrazumijeva metodu koja u društvenim naukama služi za proučavanje sadržaja komunikacije. U slučaju ovog istraživanja, akcent će pretežno biti stavljen na naučne sadržaje i političke dokumente tematski povezane sa istraživanim periodom i temom istraživanja.

Važni indikatori za provjeru prethodno definiranih hipoteza su: rezultati provedenih izbora u međuratnoj Bosni i Hercegovini i aktivitet izabrane vlasti u političkim institucijama; statistički podaci o broju zaposlenih i pismenih stanovnika Bosne i Hercegovine u istraživanom periodu; podaci o iseljavanju iz Bosne i Hercegovine u periodu između dva svjetska rata; dokumentirane posljedice centralističko-unitarnog upravljanja Kraljevinom Jugoslavijom na Bosnu i Hercegovinu i političko organizovanje na njenom prostoru; i arhivirani zapisi i odjeci panpolitičkih dogovora koji se reflektiraju na nacionalnu teritoriju Bosne i Hercegovine. Navedeni indikatori ukazuju na neophodnost primjene operativne metode analize (sadržaja) dokumenata, pri čemu će biti primijenjena prvenstveno kvalitativna analiza.

d. Ciljevi istraživanja

Primarni naučni cilj u doktorskom istraživanju je identificirati sve pojavne oblike političkog djelovanja libertanskih društvenih snaga u međuratnoj Bosni i Hercegovini, detektirati njihov odnos prema socijalnim i ekonomskim pitanjima, odrediti i definirati njihov stav prema međunarodnim političkim kretanjima, u prvom redu prema pojavi nacifašizma u Njemačkoj i Italiji, kao i ispitati njihov odnos prema panpolitičkim projektima pansrbizma i pankroatizma. Uz navedeno, poseban akcent stavljen je na detektiranje emancipatorskog i pacifističkog diskursa te ukazivanje na politički značaj konvergentnog djelovanja konzervativnih i ljevičarskih libertanskih grupa oko pitanja od esencijalne važnosti za očuvanje Bosne i Hercegovine i biološki opstanak njenog stanovništva. Sintetički cilj istraživanja je dokazati da je libertanska politika u Bosni i Hercegovini između dva svjetska rata producirala pozitivne političke implikacije, koje su dugoročno osigurale temelje političke borbe za teritorijalnu cjelovitost i nezavisnost Bosne i Hercegovine. Za ostvarivanje naučnih ciljeva od koristi će biti brojna naučno verificirana znanja i studije iz ovog perioda, što će pored kvalitetnog uvida osigurati i multidisciplinarni pristup u istraživanju.

Saznanja koja će biti prikupljena u istraživanju atribucija libertanske politike u međuratnom periodu u Bosni i Hercegovini imat će veliki značaj za savremenu bosanskohercegovačku političku misao, ali i političke rasprave u sferi praktične politike oko restrukturiranja države. Afirmiranje ideje konvergentnog političkog djelovanja emancipatorskih snaga u tranzicijskoj zemlji kakva je Bosna i Hercegovina, uz sve izazove koji slijede, može biti od presudne važnosti za iniciranje i realiziranje nužnih političkih promjena. Zbog toga ovo doktorsko istraživanje bit će korisno i značajno, kako za akademsku zajednicu, tako i za političke

institucije, civilno-društvene asocijacije, ali i za političke stranke koje preferiraju i promoviraju libertansko-emancipatorske atribucije.

e. Teorijski okvir i pregled literature

Istraživanje na temu „Političke implikacije libertanske politike u Bosni i Hercegovini između dva svjetska rata“ ima za cilj detektovati, analizirati i sublimirati pojavne oblike napredne, progresivne, slobodarske, emancipatorske i libertanske političke misli i praktičnog aktiviteta u Bosni i Hercegovini u periodu između dva svjetska rata. Primarna istraživačka intencija korespondira sa pronalaženjem, identificiranjem i valoriziranjem vrijednosti apostrofiranog političkog pristupa unutar ljevičarskog i desničarskog političkog aktiviteta, ali i javnog djelovanja nezavisnih intelektualaca tog vremena, a potrebno je, uz to, i kontekstualizirati djelatnost libertanskih političkih elita i demaskirati njen odnos prema nacifašizmu, ekspanzivnoj panpolitici, progresivnim zahtjevima radničkog pokreta i tadašnjem političkom statusu Bosne i Hercegovine.

U dijelu doktorske disertacije, koji obuhvata teorijsku osnovu istraživanja, bit će prezentirana različita teorijska poimanja države u politologiji, atribucije libertanske politike i obilježja demokratskog režima vlasti, što čini okvir političkog djelovanja zagovornika i aktere tadašnje proliberatske političke vizije u Bosni i Hercegovini. Teorijska saznanja slijedećih autora, koji su se bavili spomenutim temama, istraživali akcentirana pitanja i politološke pojmove, bit će korištena u pisanju ovog dijela doktorske disertacije:; Badnjević, 1938; Behmen, 1920; Bijedić, 1967; Čolaković, 1937; Ćišić, 1919; Dizdarević, 1937; Held, 1997; Isensee, 2004; Korjenić, 1937; Kurtović, 1919; Prelot, 2002; Šulce, 2002; Vinsent, 2009; Zgodić, 2015.

Za kritičku analizu političkog statusa i društvenih prilika u Bosni i Hercegovini unutar prve jugoslavenske države te detektiranje obilježja političkog pluralizma i istraživanje uticaja sindikata na tadašnju praktičnu politiku bit će konsultirani i korišteni radovi sljedećih autora: Behmen, 1920; Begić, 1966; Ćorović, 1933; Defterdarević, 1939; Dučić, 1990; Đaković, 1980; Ekmečić, 1989; Hadžibegović, 1981; Jelavich, 1992; Korkut, 1918; Krulj, 1928; Kikić, 1937; Badnjević, 1938; Begović, 1938; Imamović, 2014; Kecmanović, 1952; Purivatra, 1977; Seferović, 1960; Šehić, 1991; Truhelka, 1918.

Dio doktorske disertacije u kojem se istražuje politički aktivitet konzervativne političke elite, koja je u to vrijeme javno promovirala emancipatorsku politiku, zalagala se za

multikulturalizam i protekciju političkog subjektiviteta Bosne i Hercegovine bit će istraživani i analizirani prema: Ćišić, 1919; Ćišić, 1920; Ćišić, 1991; Bašagić, 1931; Begović, 1938; Begović, 1976; Ćemerlić, 1965; Filandra, 1998; Filipović, 1980; Hauptmann, 1967; Humo, 1970; Išek, 1991; Jahić, 2017; Ljubunčić, 1923; Kreševljaković, 1991; Juzbašić, 1999; Purivatra 1970; Redžić, 2000; Spaho, 1938; .

U dijelu doktorskog istraživanja koje se odnosi na aktivitet progresivne bosanskohercegovačke ljevice, njene ideološke i emancipatorske preferencije i viđenje političkog statusa Bosne i Hercegovine spoznajno produktivna su djela i radovi slijedećih autora: Badnjević, 1938; Behmen, 1922; Bijedić, 1967; Bulbulović, 1939; Čolaković, 1945; Čubrilović, 1930; Ćišić (Husref), 1938; Filipović, 1986; Humo, 1946; Humo, 1970; Karabegović, 1973; Karabegović, 1979; Kecmanović, 1952; Kikić, 1928; Kikić, 1937; Korjenić, 1937; Krupić, 1937; Kulenović, 1938; Grbić, 1935; Muminović, 1982; Muftić, 2002; Seferović, 1980;

Dio doktorske disertacije u kojem će se kritički analizirati i istraživati panpolitika kao prijetnja demokratskoj i libertanskoj politici bit će zasnovan, u pogledu istraživanja, na spoznajnim uvidima iz slijedećih bibliografskih izvora: Boban, 1974; Ćišić, 1920; Ćorović, 1989; Dizdarević, 1936; Handžić, 1940; Krulj, 1920; Krulj, 1925; Mulalić, 1936; Pilar, 1918; Pilar, 1927; Šarac, 1981; Šahinović, 1939; Zgodić, 2000; Zgodić, 2012.

O ideji i politici bosanske autonomije te dometima demokratske politike u međuratnoj Bosni i Hercegovini istraživali su i pisali slijedeći autori, čiji će spoznajni uvidi i studije biti korištene u pisanju ovog dijela doktorskog istraživanja: Banac, 1995; Bašagić, 1931; Begić, 1966; Ćišić, 1919; Ćišić, 1991; Defterdarević, 1939; Hadžić, 1925; Humo, 1970; Išek, 1991; Korkut, 1918; Ljubunčić, 1937; Masleša, 1945; Purivatra, 1977; Redžić, 1983; Sarajlić, 1933; Šehić, 1980; Zgodić, 2008.

U preliminarnom spisku korištene literature kandidat je naveo 153 bibliografske jedinice širokog disciplinarnog spektra, što predstavlja relevantnu građu za doktorsko istraživanje.

f. Obrazloženje strukture istraživanja

Rezultati istraživanja na temu „Političke implikacije libertanske politike u Bosni i Hercegovini između dva svjetska rata“ bit će prezentirani kroz sedam poglavlja (dijelova) doktorske disertacije, uz uvod i zaključna razmatranja. Uvod će dati osnovne naznake o predmetu istraživanja, te ukazati na motive za istraživanje. U prvom poglavlju pod naslovom

„Metodološko-koncepcijski pristup istraživanju“ utvrdit će se i prezentirati metodološki okvir istraživanja. U cilju stvaranja teorijskih temelja istraživanja, što će biti realizirano u drugom poglavlju, potrebno je naučno elaborirati i kritički prezentirati esencijalne atribucije i određenja libertanske politike. Pored toga, važno je prezentirati i istražiti različita teorijska poimanja države i demokratije u politologiji, što će omogućiti jednostavnije razumijevanje formatiranja i djelovanja libertanskih politika u tadašnjim okolnostima. U nastavku rada, odnosno u trećem poglavlju, bit će određen i istražen politički, vremenski i socijalni kontekst istraživanja, pri čemu će biti definiran i kritički prezentiran specifični ustavno-pravni položaj Bosne i Hercegovine u prvoj jugoslavenskoj državi, zatim socijalno i ekonomsko stanje bosanskohercegovačkih radnika, osnove političkog organiziranja u periodu između dva svjetska rata u BiH, kao i metode sindikalnog organiziranja, djelovanja i uticaja na donošenje političkih odluka. Upravo je politički status Bosne i Hercegovine u Kraljevini Jugoslaviji bio jedan od ključnih motiva u nastanku i razvoju libertanskih politika, koje su u fokusu ovog doktorskog istraživanja. S ciljem razumijevanja tadašnjeg ustavnopravnog poretka, biće šire elaboriran značaj i normativna dimenzija Vidovdanskog ustava, kao i izbora za Ustavotvornu skupštinu koji su prethodili njegovom usvajanju. Kako je političko organiziranje, a samim tim i kadrovska implementacija koalicionih dogovora bila pretežno temeljena na vjerskoj i nacionalnoj osnovi, progresivna ljevica je zbog svojih političkih stajališta bila osuđena na vaninstitucionalni aktivitet, sferu sindikalnog djelovanja i stvaranje političkih mreža među tadašnjom progresivnom intelektualnom elitom. Prema tome, politički odnosi u Bosni i Hercegovini u periodu između dva svjetska rata utemeljeni su na političkoj i stranačkoj heterogenosti, što je posljedica različitih i isključivih pogleda na političko-ekonomske probleme zemlje, ali i složenu etničku i vjersku strukturu.

U pogledu tematskog okvira četvrto i peto poglavlje se najviše fokusiraju na predmet istraživanja. Nakon teorijskog određenja libertanske i emancipatorske politike, u ovim poglavljima bit će identificirani akteri konzervativne i ljevičarske politike u BiH između dva svjetska rata, a bit će, uz to, istraženi modaliteti njihovog probosanskog, slobodarskog i emancipatorskog političkog promišljanja i djelovanja. Naime, u ovim poglavljima bit će istražen i rekonstruiran ideološki profil aktera libertanske politike, njihovi odnosi sa socijalnim grupama, poimanje ekspanzivnog centralizma i političke vizije Bosne i Hercegovine u budućnosti. Analitički prikaz djelovanja konzervativnih snaga biće ostvaren kroz politološki osvrt na političko djelovanje Jugoslavenske muslimanske organizacije, način agitacije njenog rukovodstva, odnos sa Islamskom vjerskom zajednicom, učešće veleposjednika u kreiranju i

provođenju njenih politika i partijske rezultate na izborima u međuratnom periodu. Pored političke agende Jugoslavenske muslimanske organizacije, u ovom segmentu istraživanja bit će detaljno propitana i istražena politička uloga Mehmeda Spahe i Huseina Ćišića, kao ključnih političkih ličnosti u bošnjačko-muslimanskoj politici u periodu između dva svjetska rata u Bosni i Hercegovini. U kontekstu propitivanja i dijagnosticiranja stvarne društveno-političke uloge radničkog pokreta, istraživanje će obuhvatiti režimski teror u prvim poslijeratnim godinama nad ovim pokretom i posljedice na njegov razvoj u vremenu koje je uslijedilo. Političke agende i programi Socijalističke partije Jugoslavije i Komunističke partije Jugoslavije, kao partijske paradigme tadašnjeg ljevičarskog pokreta, bit će prezentirani kroz osvrt na njihovo formiranje, principe djelovanja i odnos prema nacionalnom pitanju, agrarnom pitanju i politici sekularizma. Ovdje je važno naglasiti da je proces diferencijacije u radničkom pokretu, u skladu sa međunarodnim kretanjima, zahvatio i Bosnu i Hercegovinu. Prije izbijanja prvog svjetskog rata jedna grupa socijalista okupljena oko lista „Zvono“ koju je predvodio Jovo Šmitran izdvojila se iz Socijaldemokratske stranke Bosne i Hercegovine. Jedan od ključnih razloga ovog raslojavanja bio je odnos prema nacionalnom pitanju, prema kojem su Zvonaši imali pozitivan stav, što je otvorilo vrata pojavi nacionalizma u radničkom pokretu. Prije temeljne analize koja će u radu uslijediti, već sada možemo konstatirati da je nesporno postojanje pojedinaca unutar JMO koji su odstupili od libertanskih političkih ciljeva i zbog toga ih razdvajamo od zdrave matice stranke. S druge strane, analizom praktičnog aktiviteta reformskih socijalista, moguće je zaključiti da ni oni ne pripadaju ljevičarskim akterima, koji su u ovom periodu otvoreno promovirali libertansku politiku. Za predmet istraživanja i našeg interesovanja od ključne važnosti je revolucionarno krilo tadašnje bosanskohercegovačke ljevice. Dakle, u ovim dijelovima disertacije bit će istražena i neslaganja unutar konzervativnih i ljevičarskih krugova, uticaj tih nesuglasica na praktično provođenje politike i njihove ishode.

Jedan od glavnih političkih projekata, kojem su se tada usprotivili akteri bosanskohercegovačke libertanske politike, bio je teritorijalni nacionalizam oblikovan kroz srpsku i hrvatsku panpolitiku. Tu će, s ciljem potpunog razumijevanja ovih projekata, biti prezentirana historijska pozadina, načini djelovanja i ciljevi panpolitičkih projekata koji su imali teritorijalne pretenzije prema Bosni i Hercegovini. U ovom, tj. šestom poglavlju bit će istražene i prezentirane prakse nacionaliziranja muslimanskog stanovništva, što je u panpolitičkim projekcijama bila važna stepenica u ostvarivanju ciljeva. U tom kontekstu, bit će spoznajno produktivan i politički prikaz uloge pojedinaca aktivnih u muslimanskom političkom životu, a koji su djelovali u skladu s ovim panpolitikama. Teritorijalni nacionalizam

kulminirao je s politikom nacifašizma u godinama pred Drugi svjetski rat, što će biti označeno kao ključna prijetnja emancipaciji i slobodi. Prema tome, motive teritorijalnog nacionalizma bit će neophodno istražiti kroz panpolitičke projekte usmjerene na nacionalnu teritoriju Bosne i Hercegovine. U sedmom poglavlju doktorske disertacije bit će sumirane i sistematizirane političke implikacije libertanske politike u Bosni i Hercegovini, njihova refleksija na poimanje demokratije, slobode, jednakosti i ravnopravnosti, s posebnim naglaskom na pojavu i razvoj idejno-političkog projekta bosanske autonomije. Uz obavezan prikaz historijskih činjenica, s politološkog aspekta, bit će kritički analiziran i prezentiran međunarodni kontekst, politički potencijal, otežavajuće unutardržavne okolnosti i motivi aktera borbe za bosansku autonomiju. U zaključnim razmatranjima bit će data kritička sinteza, prijedlozi i preporuke za nova istraživanja u ovoj oblasti. Pored navedenog, posljednja cjelina rada će sadržavati sistematiziran i koncizan pregled najvažnijih rezultata istraživanja, koji će zbirno dati odgovore na fundamentalna naučna pitanja o predmetu istraživanja – otvorena na osnovu uvida u postojeća naučna saznanja – što će ukazati na ispravnost postavljenih hipoteza u istraživanju. Pored osnovnih poglavlja, ova doktorska disertacija će sadržavati i pregled korištene literature, sažetak na bosanskom i engleskom jeziku, a, uz to, možda i tabele, grafikone i ilustracije u prilog istraživačkoj temi.

g. Naučna i društvena opravdanost predložene teme doktorske disertacije

Naučna opravdanost istraživanja utemeljena je na činjenici da politički kontekst međuratne Bosne i Hercegovine krasi i markiraju važni društveni, politički i ekonomski događaji, koji su uticali na oblikovanje političke kulture bosanskohercegovačkih građana. Kako se država Bosna i Hercegovina i u postdejtonskom periodu susreće sa političkim koncepcijama i politikama koje dovode u pitanju njenu teritorijalnu kompaktnost i, uz to, negiraju historijsko utemeljenje i mogućnost političke koegzistencije bosanskohercegovačkih naroda i građana, onda je naučna opravdanost ovog istraživanja itekako važna za istraživanje i proučavanje trenutne praktične politike.

Rezultati ovog istraživanja doprinijet će boljem razumijevanju političkih odnosa u prvoj jugoslavenskoj državi, ali i ekonomskih problema sa kojima su se tada suočavali bosanskohercegovački građani, u okolnostima kontingentnih rasprava oko rješavanja agrarnog pitanja i uslijed dinamičnog iseljavanja muslimanskog stanovništva. Politički efekti akcentiranih pitanja i tadašnjih loših političkih rješenja mogu se detektirati i danas u

političkom, ekonomskom, religijskom, demografskom i obrazovnom miljeu u Bosni i Hercegovini, pa je neupitna, imajući navedeno u vidu, društvena opravdanost ovog istraživanja.

3. Mišljenje i prijedlog komisije

Prijavljena doktorska disertacija „Političke implikacije libertanske politike u Bosni i Hercegovini između dva svjetska rata“ predstavlja znanstvenu novost i naučni iskorak u odnosu na dosadašnje parcijalne pristupe istraživanju apostrofiranog perioda političke historije i misli u Bosni i Hercegovini. Složenost i inovativnost pristupa istraživanju doprinijet će boljem i adekvatnijem razumijevanju političkih implikacija libertanske politike u međuratnoj Bosni i Hercegovini te time ispuniti prazninu u postojećem naučnom fondu, ali i pružiti osnovu za izvođenje zaključaka koji će biti od koristi za nova istraživanja u ovoj oblasti politologije. Prilikom razgovora sa Komisijom o radnom projektu doktorske disertacije te kroz samu konačnu prijavu disertacije, kandidat je pokazao da je savladao odgovarajuće metode naučno-istraživačkog rada, ali i da posjeduje sposobnost za kompleksno istraživanje od naučne i društvene relevantnosti i da je osposobljen za izvođenje relevantnih zaključaka.

Na temelju iznesenog, Komisija predlaže Vijeću Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu da pozitivno ocijeni uslove kandidata **Jasmina Musića, MA za izradu doktorske disertacije, a temu doktorske disertacije pod naslovom: „Političke implikacije libertanske politike u Bosni i Hercegovini između dva svjetska rata“ prihvati kao podobnu.**

Komisija za mentora doktorske disertacije predlaže prof. dr. Elvisa Fejziću.

KOMISIJA:

Dr. Elvis Fejzić, vanredni profesor, predsjednik

Dr. Elmir Sadiković, vanredni profesor, član

Dr. Šaćir Filandra, redovni profesor, član